

GESIGNALEERD

Tarone, E. (2014). The issue: Research on materials and their role in classroom discourse and SLA. *The Modern Language Journal*, 98, 652-653.

Lesmateriaal wordt wereldwijd veelvuldig gebruikt in de praktijk van het vreemdetalenonderwijs. Het gaat dan om materiaal in de ruime zin van het woord, zoals lesboeken, digitaal en geprint materiaal, materiaal dat door docenten zelf is ontwikkeld en commercieel gepubliceerd materiaal.

Tarone (2014) signaleert dat er desondanks slechts zeer beperkt onderzoek naar de rol van lesmateriaal in de klas is gedaan. Een van de weinige studies is Guerretaz en Johnston (2013) (besproken in *Levende Talen Tijdschrift*, 4, 2013). Vanuit Van Lier's (2004) perspectief van de *classroom ecology* verkennen de auteurs de factoren die invloed hebben op de manier waarop docenten en leerlingen lesmateriaal in de klas gebruiken en de mogelijkheden voor vreemdetaalverwerving die dit oplevert. Dit doen ze door een eerste schets van een conceptueel raamwerk te presenteren. Ze definiëren het concept *classroom ecology* als het totaal van onderlinge relaties tussen de verschillende elementen van een lespraktijk. Hiertoe maken ze een voorlopig onderscheid tussen deelnemers (bijvoorbeeld docent en leerlingen), processen (zoals lesgeven of opdrachten maken), structuren (waaronder organisatiefactoren zoals curriculum en macht) en voorwerpen (zoals lesmateriaal). Daarnaast gebruiken ze twee andere concepten van Van Lier

(2004), namelijk *affordances* en *emergence*. Het concept *affordances* heeft betrekking op de mogelijkheden van een bepaald leermiddel om, binnen een bepaalde context, het leren te bevorderen. Het concept *emergence* betreft een benadering van het taalverwervingsproces als het herstructureren van eenvoudige elementen tot complexere systemen op manieren die soms onbedoeld, onvoorspelbaar of niet-lineair zijn. Dit raamwerk wordt door de auteurs toegepast in een verkennende case-study, uitgevoerd tijdens een grammaticacursus 'Engels als tweede taal' aan een Amerikaanse universiteit. Opvallende resultaten waren de rol van het lesboek als curriculum en als representant van derde personen die niet fysiek aanwezig waren in de les. Daarnaast bepaalde het boek het tempo en de criteria voor succes, en gaf het legitimiteit aan bepaalde activiteiten. Tevens was er discrepantie tussen wat het boek beoogde en hoe docenten en leerlingen er in de klas mee werkten. In sommige gevallen zorgden juist onverwachte wendingen in de les en het afwijken van het boek voor leerpotentieel.

Om onderzoek en discussie over de rol van lesmateriaal te bevorderen, heeft *Modern Language Journal* een aantal autoriteiten uitgenodigd om op dit artikel te reageren, te weten Brown (2014), Garton en Graves (2014), Blythe (2014), Morgan en Martin (2014) en Larsen-Freeman (2014). Daarnaast reageren Guerretaz en Johnston (2014) op hun bijdragen. Centraal in de discussie staat de vraag naar factoren die een rol spelen bij het

bestuderen van lesmateriaal in de klas, en het effect van lesmateriaal op taalgebruik en taalverwerving.

Macht en autoriteit

Brown (2014) belicht de resultaten van Guerretaz en Johnston (2013) vanuit de concepten macht en autoriteit. Verwijzend naar Olson (1989) benadrukt Brown dat de sterke invloed van het lesboek op de lespraktijk deels toe te schrijven is aan specifieke kenmerken van het taalgebruik in tekstboeken. Informatie wordt als objectieve feiten gepresenteerd en de mogelijkheden tot verschillende interpretaties worden beperkt. Een deel van de taken van de docent bestaat dan uit het 'vertalen' van het boek in leerlingentaal, een verschijnsel dat Brown ook signaleert in het artikel van Guerretaz en Johnston (2013). Luke, De Castell en Luke (1989) benadrukken dat de macht van het boek toe te schrijven is aan de manier waarop het gebruikt wordt. Docenten leren leerlingen dat de inhoud van het boek correct is, en dat ze die inhoud op een bepaalde manier moeten reproduceren op toetsen. Daarnaast zijn schoolboeken veelal goedgekeurd door scholen, ministeries en andere maatschappelijke instanties. Een opvallend verschijnsel uit de studie van Guerretaz en Johnston (2013) is het feit dat de docent het woord 'ze' gebruikt als hij naar het boek verwijst ('Ze willen dat je de zinnen hier aanvult met *even though* of *because*'.) Brown suggereert dat het hierdoor lijkt alsof er een extra machtsfactor in het klaslokaal aanwezig is, een autoriteit waarvan de docent zich wellicht wil distantiëren.

Curriculumontwerp

Guerretaz en Johnston (2013) onderscheiden drie gebieden waarin lesmateriaal een rol speelt in de klas: curriculum, doeltaalproductie en taalverwerving. Garton en Graves (2014) bespreken per gebied een aantal

mogelijke onderzoeksthema's. Wat betreft het curriculum signaleren ze drie thema's. Ten eerste heeft de keuze voor een bepaalde inhoud invloed op het leerpotentieel en de interacties in de klas. Guerretaz en Johnston (2013) laten zien dat dit gebeurt wanneer leerlingen betekenisvolle relaties en verbindingen met de inhoud van het lesmateriaal aan kunnen gaan. De vraag is welke leerinhouden ervoor zorgen dat leerlingen zoveel mogelijk betekenisvolle verbindingen aangaan. Ten tweede speelt lesmateriaal een belangrijke rol bij het implementeren en eventueel vernieuwen van een curriculum. Het kan beginnende docenten bijvoorbeeld ondersteunen bij het vormgeven van hun lespraktijk, of docenten die nog onbekend zijn met bepaalde vernieuwingen ondersteunen. Het tegenovergestelde is ook mogelijk, als docenten het (vernieuwende) materiaal om verschillende redenen juist niet op de beoogde manier gebruiken. De vraag is dus hoe docenten en lesmateriaal gezamenlijk vormgeven aan curriculumimplementatie. De derde vraag betreft de manier waarop docenten materiaal aanpassen en hoe en waarom ze dit doen, en wat voor effect dit dan heeft op taalgebruik en taalverwerving.

Guerretaz en Johnston (2013) lieten zien dat lesmateriaal invloed heeft op doeltaalproductie. Garton en Graves benadrukken dat het belangrijk is om in te zien dat het leerpotentieel van het materiaal niet los van de leerling-docent interactie kan worden bestudeerd. Bij het onderzoeken van het leereffect van lesmateriaal is het dus belangrijk om de lespraktijk in al zijn complexiteit mee te nemen.

ICT, sociale media en Open Educational Resources

Als laatste aanvulling noemen Garton en Graves ICT, digitaal of online lesmateriaal en social media. Een belangrijk kenmerk van dergelijk materiaal in vergelijking met

het geprinte boek is de verschuivende rol van de leerling. De leerling wordt steeds meer (co-)ontwikkelaar samen met de docent en past het materiaal naar eigen behoeften aan. Lesmateriaal is dan niet langer een statisch artefact ('boek'), maar steeds meer iets dat constant in ontwikkeling is. Dit vraagt meer aandacht voor de rol van de leerling. De bijdrage van Blythe (2014) over *open educational resources* (OER) sluit hierbij aan. OER worden gedefinieerd als 'teaching, learning and research resources that reside in the public domain or have been released under an intellectual property license that permits sharing, accessing, repurposing -including for commercial purposes- and collaborating with others'. (Plotkin 2010, p. 1). Een belangrijk kenmerk van dergelijk materiaal is de mogelijkheid voor gebruikers om dit naar eigen inzicht en wensen aan te passen, bijvoorbeeld volgens de 4-R benadering (Wiley & Green, 2012): reusing, redistributing, revising en remixing. Blythe (2014) beargumenteert dat OER zich goed lenen voor hergebruik, toepassing in andere contexten, aanpassing en herziening en gebruik in combinatie met andere materialen. Tevens signaleert hij dat er zeer beperkt onderzoek is gedaan naar het leereffect van OER en dat het belangrijk is om dergelijk onderzoek uit te voeren.

Toeval, emergence en affordances

De bijdrage van Morgan en Martin (2014) gaat verder in op het concept van de *classroom ecology*. Aansluitend bij Bateson (1972) benadrukken ze dat leren voor een deel een stochastisch proces is, waarin toeval en toevallige gebeurtenissen een belangrijke rol spelen. Een docent moet leren inspelen op deze toevallige gebeurtenissen in de klas en het leerpotentieel van deze gebeurtenissen benutten. Onderzoek naar lesmateriaal moet rekening houden met dit toeval om recht te doen aan de complexiteit van de onderwijsleersituatie. Morgan en Martin stellen

dat *affordances* niet beschouwd moeten worden als kenmerk van het lesmateriaal, maar meer als betekenisvolle verbindingen tussen docent, lesmateriaal, leerling en de onderwijscontext.

Larsen-Freeman (2014) sluit aan bij het concept toeval en benadrukt het belang van *emergence*, een proces waarbij iets nieuws ontstaat uit de interactie van verschillende elementen en waarbij toeval of het onverwachte ook een rol speelt. Ze beschouwt het leerpotentieel van lesmateriaal als een *emergent phenomenon* dat ontstaat door interactie tussen docent, leerling, lesmateriaal en andere factoren in de klas. Tevens benadrukt ze het belang van de factor tijd, bijvoorbeeld om inzicht te krijgen in taalverwerving. De manier waarop docenten en leerlingen met het lesmateriaal omgaan, verandert in de loop van de tijd, en dit heeft ook invloed op taalverwerving.

Conclusie

In hun reactie concluderen Guerrettaz en Johnston (2014) dat de manier waarop het thema in deze bijdrage is besproken zeker onderzoek naar lesmateriaal zal bevorderen. Daarnaast lichten ze nog twee van de besproken thema's extra toe. Het eerste betreft het concept van de *classroom ecology*. Ze hebben in 2013 een eerste schets voor een raamwerk gepresenteerd, en ze benadrukken dat deze verder uitgewerkt moet worden om lesmateriaal in de complexiteit van een onderwijsleersituatie te kunnen bestuderen. Daarnaast benadrukken ze het belang van de docent, omdat uit de bijdragen blijkt dat die vaak een cruciale rol heeft, bijvoorbeeld in de manier waarop leerlingen lesmateriaal gebruiken. Om die reden hopen ze dat ook docenten een bijdrage aan onderzoek en discussie rond lesmateriaal zullen leveren.

MACHTELD MOONEN

LITERATUUR

- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Blythe, C. (2014). Open educational resources and the new classroom ecology. *The Modern Language Journal*, 98, 662-664.
- Brown, D. (2014). The power and authority of materials in the classroom ecology. *The Modern Language Journal*, 98, 658-661.
- Garton, S., & Graves, K. (2014). Identifying a research agenda for language teaching materials. *The Modern Language Journal*, 98, 654-657.
- Guerrettaz, A., & Johnston, B. (2013). Materials in the classroom ecology. *The Modern Language Journal*, 97(3), 779-796.
- Guerrettaz, A., & Johnston, B. (2014). A response: The concept of classroom ecology and the roles of teachers in materials use. *The Modern Language Journal*, 98, 671-672.
- Larsen-Freeman, D. (2014). It's about time. *The Modern Language Journal*, 98, 665-666.
- Luke, C., De Castell, D., & Luke, A. (1989). Beyond criticism. The authority of the school textbook. In S. de Castell, A. Luke, & C. Luke (Eds.), *Language, authority and criticism: Readings on the school textbook* (pp. 245-260). London: Falmer Press. (Reprinted from *Curriculum Inquiry*, 13, 111-127.)
- Olson, D. (1989). On the language and authority of textbooks. In S. de Castell, A. Luke, & C. Luke (Eds.), *Language, authority and criticism: Readings on the school textbook* (pp. 233-244). London: Falmer Press. (Reprinted from *Journal of Communication*, 30, 186-196.)
- Morgan, B., & Martin, I. (2014). Towards a research agenda for classroom-as-ecosystem. *The Modern Language Journal*, 98, 667-670.
- Plotkin, H. (2010). Free to learn. Geraadpleegd op 9 augustus 2014 via <http://wiki.creativecommons.org/images/6/67/FreetoLearnGuide.pdf>
- Tarone, E. (2014). The issue: Research on materials and their role in classroom discourse and SLA. *The Modern Language Journal*, 98, 652-653.
- Van Lier, L. (2004). *The ecology and semiotics of language learning: A sociocultural perspective*. Norwell: Kluwer Academic Publishers.
- Wiley, D., & Green, C. (2012). Why openness in education? In D. Oblinger (Ed). *Game changers: Education and information technologies* (pp. 81-89). Washington, DC: Educause. Geraadpleegd op 9 augustus 2014 via <http://www.case.edu/strategicplan/downloads/Game%20ChangersEducInfoTechnologies.pdf>